

Sproggavens bogfolder til

Guldlok og de tre bjørne

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 3-4 år

Bag om bogfolderen

I Fredensborg Kommune ønsker vi at styrke alle børn i at udvikle gode og alderssvarende literacy-kompetencer. Derfor har vi igangsat Sproggaven.

Dette er én af de i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet i Sproggaven. Heri kan du læse om, hvordan man arbejder med "udvidet dialogisk læsning" af børnebogen *Guldlok og de tre bjørne*.

Denne bogfolder er udarbejdet af pædagoger i Børnehusene Kokkedal i samarbejde med læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Bogfolderen henvender sig til pædagoger og andre, der arbejder med Sproggaven og 0-6-årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Hent de 13 bogfoldere – og Sproggavens øvrige materialer – på:

Fredensborg Kommunes
hjemmeside
www.fredensborg.dk

Nationalt Videncenter for Læsnings
hjemmeside
www.videnomlaesning.dk

Illustrationer: Anne Pedersen.
Layout: Nanna Madsen.

Udgivet af Center for Skole og
Dagtilbud, Fredensborg Kommune.

Tak til forlaget Alvilda og forfatter og illustratør Jan Mogensen, som venligst har givet tilladelse til at anvende forsidebilledet fra bogen *Den store eventyrbog* (2012), hvori historien *Guldlok og de tre bjørne* genfortælles

Henvendelser vedr. bogfoldere-
rens indhold: læsekon-sulent
Marianne Aaen Thorsen,
tlf.: 7256 2277,
e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt
Sproggaven:
Pædagogisk konsulent Susanne
Søholt, tlf. 7256 5551,
e-mail: suss@fredensborg.dk

Pædagogisk konsulent Lotte
Mosbæk, tlf. 7256 2287,
e-mail: lomo@fredensborg.dk

Læs bogfolderen grundigt

Denne bogfolder giver dig inspiration til, hvordan du kan arbejde med udvidet dialogisk læsning af børnebogen *Guldlok og de tre bjørne*.

Du kan læse om:

- Hvad du skal vide, inden du går i gang
- De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- De 10 fokusord til bogen
- Dialog om bogen samt literacy-fremmende aktiviteter
- Forældresamarbejde.

Læs bogfolderen grundigt, inden du går i gang med den udvidede dialogiske læsning.

Du kan også bruge den som opslagsbog, hvis du har brug for inspiration til dit sprogarbejde.

Hent mere viden og inspiration til dit arbejde i Sproggaven - *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* (se Sproggavens materialer sidst i folderen).

Vi opfordrer til, at det pædagogiske personale med jævne mellemrum sammen reflekterer over arbejdet med Sproggaven. [Sproggavens skema over børns sproglige udvikling](#) kan anvendes i disse drøftelser.

Det er også en god idé sammen at reflektere over, hvordan I kan udvikle et sprogligt udviklende læringsmiljø i dagtilbuddet, der styrker det enkelte barns literacy-udvikling bedst muligt.

Indhold

Bag om bogfolderen.....	2
Læs bogfolderen grundigt.....	3
Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre.....	5
Før du går i gang.....	6
De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg	7
Fase 1: Læs og lyt	7
Fase 2: Læs og snak	8
Fase 3: Læs og leg.....	8
De 10 fokusord.....	9
Fokusord til Læs og lyt	9
Fokusord til Læs og snak	11
Fokusord til Læs og leg.....	11
Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord.....	12
Støt børnenes udtale og forståelse	13
Gruppering af fokusord.....	14
Den sprogdvklende dialog	15
Lukkede spørgsmål	16
Åbne og halvåbne spørgsmål.....	16
Literacy-fremmende aktiviteter.....	17
Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift	18
Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd	18
Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed	20
Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme	21
Aktiviteter med krop og bevægelse	22
Aktiviteter med digitale medier.....	23
Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer.....	24
Kreative aktiviteter og udtryksformer	24
Samarbejde med forældrene	25
Bogkuffert	26
Lad forældrene følge med i arbejdet.....	26
Sproggavens materialer	28

Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre

Stærke sproglige kompetencer har afgørende betydning for børns muligheder for at udvikle sig personligt, socialt og læringsmæssigt. Både i dagtilbuddet, i skolen og senere i livet.

Der er påvist sammenhæng mellem størrelsen af et barns ordforråd i 0-6-års alderen og dets faglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Ligeledes har det betydning, at et barn tidligt lærer at kommunikere og udtrykke sig. Enten ved at tegne, bruge symboler eller skrive kruseduller og bogstaver.

Det siger næsten sig selv, at sprogarbejdet i dagtilbud skal være et højt prioriteret område. Det er det i Fredensborg Kommune, og derfor har vi udviklet Sproggaven.

Sproggaven er en gave til børn, pædagoger og forældre.

I sin kerne består den af en håndbog, 13 børnebøger og 13 bogfoldere, der introducerer til metoden udvidet dialogisk læsning. Ud over det er der udviklet en lang række øvrige materialer og pædagogiske tiltag i institutioner, der understøtter arbejdet med Sproggaven.

I udvidet dialogisk læsning er:

- der tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- fokusord nøje udvalgt ud fra en teori om børns sproglige udvikling
- den dialogiske læsning udvidet med lege og aktiviteter.

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og ledere fra kommunens dagtilbud samt konsulenter fra Center for Skole og Dagtilbud. Nationalt Videncenter for Læsning har ydet konsulentbistand.

Før du går i gang

Om *Guldlok og de tre bjørne*

Guldlok er gået ud i skoven helt alene og kommer hen til de tre bjørnes hus. Bjørnene er ude, og Guldlok går ind i huset. Hvad mon hun laver derinde – og hvad sker der, når bjørnene kommer hjem?

I *Guldlok* kan børnene identificere sig med en pige, som bryder sociale regler, og som finder ud af, at det er utrygt at gøre. Der er således en morale i historien.

Tilpas sprogarbejdet til din børnegruppe

Tilpas sprogarbejdet med *Guldlok og de tre bjørne* til din børnegruppe. I *Sproggaven – håndbog i udviklet dialogisk læsning* kan du hente viden og inspiration til det.

Som i alt pædagogisk arbejde er det vigtigt, at du som voksen er bevidst om din betydning for og indvirkning på det pædagogiske læringsmiljø. Samspil og relationer mellem børn og voksen og børnene imellem er med til at understøtte et rigt sprogligt miljø.

Planlæg den udvidede dialogiske læsning:

- Læs bogen selv og øv dig i at læse den op med indlevelse og tydelig udtale
- Understreg fokusordene
- Planlæg dine spørgsmål
- Vælg aktiviteter (se under Literacy-fremmende aktiviteter)
- Vær opmærksom på, at nogle af aktiviteterne kræver genstande. Find og medbring disse.

De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg

Fase 1: Læs og lyt

1. Spørg børnene, hvor titlen mon står. Hvordan kan man se det (fede bogstavtyper, grønne og kun store bogstaver)? Læs titlen højt og peg på ordene imens, så børnene ser læseretningen. Lad børnene legelæse titlen. Spørg nu børnene, hvor

der er tekst, du kan læse højt. Lad dem gætte på handlingen ved at bladre i bogen og ved at se på billederne.

2. Læs historien højt for børnene, så de får en god forståelse af handlingen. Vis børnene, at du starter med at læse fra øverste venstre hjørne.
3. Bagefter kan I tale kort om handlingen, og du kan tage fat på de første fokusord (se De 10 fokusord).

Fase 2: Læs og snak

1. Spørg børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i en dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se Den sprogdviklende dialog).
3. Arbejd med de næste fokusord.

Fase 3: Læs og leg

1. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
2. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen.
3. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
4. Igangsæt lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer. Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se Literacy-fremmende aktiviteter).

De 10 fokusord

De 10 fokusord, der er udvalgt til arbejdet med *Guldlok og de tre bjørne*, er listet nedenfor.

Ordene er fordelt på oplæsningens tre faser (Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg). Ved at arbejde med få ord ad gangen får børnene langt bedre mulighed for at tilegne sig ordene, end hvis de skulle lære alle fokusordene på én gang.

Ordene præsenteres sammen med en række forslag til, hvordan man kan arbejde med dem. Hvis din børnegruppe har gavn af at lave aktiviteter med nogle af fokusordene, inden de hører historien første gang, så kan I gøre det.

Fokusord til Læs og lyt

1. BJØRN

Tal om bjørnene på billederne og sammenlign med bjørne, som I finder på iPad'en. I kan tale om, hvor bjørnene i historien bor, og hvor bjørne bor i virkeligheden, hvad de spiser, om de er farlige osv. Tal også om, at bjørnene i historien ligner bamser. Her kan du spørge til, om børnene derhjemme har bamser.

2. MELLEMSTE

Se godt på de tre bjørne. Kan I pege på den store bjørn? Kan I pege på den lille bjørn? Kan I pege på den mellemste? Hvad skal de spise? Ja, grød. Hvor

står deres grød? Ja, deres grød står på bordet. Hvor mange skåle med grød er der på bordet (her tæller I sammen)? Kan I pege på den største skål? Kan I pege på den mindste skål? Kan I pege på den mellemste skål? Hvem skal spise af den største skål? Hvem skal spise af den mindste skål? Hvem skal spise af den mellemste skål? Tal med børnene om, at mellemste betyder midtmellem. Læg 3 ting frem af forskellig størrelse, det kunne være 3 bøger, 3 biler, 3 farver osv. Bed børnene om at lægge dem i rækkefølge efter størrelse og hjælp børnene med at sætte ord på, altså ord som stor/største, lille/mindste, mellemste. Spørg fx også, om børnene har søskende? Hvem er den ældste, yngste og mellemste?

3. FORSKRÆKKET

Vis billedet, hvor Guldlok sidder på stolen, som går i stykker. Se Guldlok! Hvordan ser hun ud i ansigtet? Ja, hun bliver forskrækket. For hvad er der sket med stolen? Ja, den er gået i stykker. Hvordan ser vi ud i ansigtet, når vi bliver forskrækket? Tal med børnene om, hvad man kan blive forskrækket over, og om det er godt eller skidt at forskrække hinanden. Tag billeder af børnene til at illustrere ordet "*forskrækket*" og lav en

lille udstilling med dem. Du kan evt. lave en tekst til hvert billede, hvor børnene legeskriver først, og du skriver med din voksenskrift.

4. GÅ I STYKKER

Hvad var det, der skete med stolen? Ja, den gik i stykker. Det var ikke så godt. Hvis stol var det? Ja, så Guldlok har ødelagt bjørnenes stol. Hvad skal man gøre, når man ødelægger andres ting? Tror I, Guldlok siger undskyld? Spørg børnene, om de er kommet til at slå andres ting i stykker, og hvad de så gjorde.

Se, benene på stolen er brækket midt over. Nu skal vi prøve at brække noget, så det går i stykker. Det må vi godt. Giv børnene nogle små tynde pind/tændstikker e.l., som de kan brække. Lad dem brække pindene og sørg for, at børnene bruger ordet "*brække*" i både nutid (brækker), datid (brækkede) og gerne også før nutid (har brækket). Hvordan sætter vi ting sammen igen, hvis de er gået i stykker eller brækket (fx lime sammen igen)? Kan mennesker også gå i stykker – eller brække noget? Hvad sker der så? Kender I nogen, der har prøvet det? Lad børnene fortælle og tal om, at man kan brække arme og ben osv., og at man kan få gips på.

Fokusord til Læs og snak

5. STEMME

Vi kan se, at bjørnene ikke er lige store. De har også forskellige stemmer. Den store bjørn har en dyb stemme. Den lille bjørn har en lille, fin stemme. Vi kan også sige, at den lille bjørn har en høj stemme. Den mellemste bjørn har en almindelig stemme. Lad børnene eksperimentere med at sige noget med dyb/fin eller høj/almindelig stemme. Eksperimenter også med dybe og høje lyde på xylofon eller et andet instrument, børnene kan høre og spille de allerdybeste lyde og de allerhøjeste lyde. Her kan I også tale om de mellemste lyde. Lad evt. børnene eksperimentere med at spille lidt musik med de dybe toner og med de høje toner og med de mellemste toner.

6. ALMINDELIG

Vis børnene, at noget skrift i bogen står med fede typer. Lad dem gætte på, hvem der siger noget. Fortæl, hvad der står – først med almindelig stemme og så med dyb stemme. Eksperimenter med, hvordan bjørnene kan sige *"Hvem har spist af min grød"* – med både den dybe, den fine og den mellemste stemme. Tal om, at det meste står med almindelig skrift og derfor skal siges med en almindelig stemme. Så alminde-

lig betyder, at det er sådan, det plejer at være. Er det almindeligt, at bjørne bor i et hus? Eller er det almindeligt, at bjørne bor i skoven? Er det almindeligt, at bjørne spiser grød? Nej, det er ikke almindeligt (du kan opfordre børnene til at bruge sætninger med "ikke"). I kan også lege en lille leg, hvor børnene på skift skal sige *"Hvem har spist af min grød/siddet på min stol/sovet i min seng"* på samme måde som enten store bjørn, den mindste bjørn eller den mellemste bjørn. De andre skal gætte, hvem det er.

7. FORBAVSET

Da bjørnene kom hjem og så deres skåle, blev de forbausset. Hvorfor det? Ja, de kunne ikke forstå, hvem der havde spist deres grød. Hvordan ser vi ud, når vi er forbausset? Lad børnene vise deres ansigtsudtryk.

Fokusord til Læs og leg

8. KØLEDE AF

Bjørnene gik en tur, imens grøden kølede af. Så hvordan var grøden, da den kom ned i skålene? Ja, den var meget varm. Den var brandvarm. Så den var alt for varm til at spise. Så derfor skulle den køle af. Hvad er det modsatte af varm? Stil 3 krus, en kande koldt vand og

en termoflaske med varmt vand på bordet/gulvet. Lad børnene mærken varmen fra termoflasken og tal om, at vandet er brandvarmt, så de skal ikke røre ved det. Hæld nu koldt vand i det første krus og varmt vand i det sidste krus, og lad børnene mærke uden på kruse- ne og sige, om de mærkes kolde eller varme. Nu skal vi prøve at blande det kolde og varme vand. Hvad mon det så bliver – koldt eller varmt? Lad os prøve! Nu fylder du et krus med lidt mere koldt end varmt vand, så det bliver lunkent. Lad børnene mærke på det. Er det koldt, eller er det varmt? Det er hverken rigtigt koldt eller varmt. Det er midt mellem – og det hedder lunkent. Tal bagefter med børnene om, hvad der kan være varmt, koldt og lunkent - det kan være alt muligt, fx mad, drikkevarer, vejr, solen, plader på komfuret osv. Måske får I brug for endnu flere nuancer af ord for varme og kulde som fx iskoldt, brændende varmt, hedt, rygende varmt, stegende hedt, frysende koldt, klingende frost.

9. SALT

Guldlok smagte på grøden i den mellemste skål. Den var for salt. Hvordan ser salt ud? Sæt sukker og salt foran børnene og lad dem gætte, hvad der er salt. Salt og sukker ligner

hinanden, men vi kan smage forskel. Lad børnene smage sig frem til, hvad der er salt og sukker. Tal om salte madvarer, fx salte kiks, salt på pomfritter osv. Hvor kommer saltet fra? Find sammen med børnene billeder og oplysninger om salt på din iPad og tal med børnene om det.

10. SMAGTE

Det, vi spiser, kan være salt, hvis der er meget salt i. Det kan også være sødt – hvad er der så i? Det kan også være surt – hvad er der så i? Nu skal vi lege en leg, hvor vi skal smage på forskellige ting og sige, om det er salt, sødt eller surt. Hvad bruger vi til at smage med? Ja, tungen, så vi behøver ikke at kunne se tingene. Så I skal først have bind for øjnene. Leg legen med børnene. Du kan give dem forskellige ting at smage på: saltkiks, rosin, citron, saltstænger, chokolade osv. Lad dem gætte, hvad de spiser.

Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord

Det er oplagt at inddrage ord, som din børnegruppe bliver optaget af undervejs og så arbejde med dem som ekstra fokusord til bogen. Un-

der afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter her i bogfolderen kan du hente inspiration til selv at lave aktiviteter med de ekstra fokusord, så børnene får så megen viden om ordene som muligt – selvfølgelig afhængig af deres sproglige udvikling.

Hvis din børnegruppe har brug for, at du skifter et eller flere af de 10 fokusord i bogfolderen ud med andre, skal du være meget opmærksom på, om det eller de nye fokusord fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det anbefales, at du vælger nye fokusord ud fra disse kriterier:

- Børnenes sproglige udvikling
Hent inspiration i Oversigt over sproglig udvikling på [kommunens hjemmeside](#).
- Anvendelighed
De valgte fokusord skal være brugbare for børnene. Børnene skal kunne bruge dem i deres livsverden, dvs. i naturlige samtaler.
- Tilegnelsesform
De yngste børn har i højere grad brug for at bruge deres sanser til at forstå ordenes betydning. De ældste børn kan derimod have gavn af fokusord, hvor de skal bruge deres eget sprog til at forstå og forklare deres betydning.

I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du få mere viden om kriterierne i afsnittet "Valg af fokusord".

I Håndbogen kan du også få idéer til aktiviteter med dine nye fokusord i afsnittet "Hvad har børnene brug for at vide om et fokusord?", så de fører børnenes sproglige udvikling videre.

Støt børnenes udtale og forståelse

Selv om børn mellem 3 og 4 år endnu ikke har en fuldstændig korrekt udtale af ord, udtaler de nu ord så godt, at også fremmede kan forstå det meste af, hvad de siger. Men børnene har stadig brug for at udvikle deres udtale, så de kan udtale alle eller de fleste lyde i ord. Både enkelte lyde (fx v, r, k, j) og især to medlyde/konsonanter lige efter hinanden kan være udfordrende for dem at udtale, som fx de to medlyde (markeret med fed skrift) først i **stemme** og **smage**, og et ord med tre medlyde som for-**skr**ækket kan give børnene store udtaleudfordringer. Se evt. forklaring på medlyde i ordlisten i den generelle vejledning.

Du kan hjælpe børnene med at lære sig udtalen af to medlyde lige efter hinanden, fx i ordet smage, ved at udtale første lyd (her /s/)

med en lang lyd (/s:/, dvs. du udtaler s-lyden i lidt længere tid end normalt), og så laver du en lille pause og siger derefter resten af ordet. Bed børnene om at gøre ligesom dig. Efterhånden vil pausen imellem /s/ og resten af ordet blive kortere og kortere, og børnene vil dermed have lært sig udtalen af sm. Gør ligesådan med de andre ord, som har to medlyde i starten. Et ord som bjørn kan dog være virkeligt svært for børnene at sige. En genvej for børnene til at udtale bj kan være, at du foreslår dem at sige *"bi"* og derefter *"ørn"*. Efterhånden vil børnene (automatisk) erstatte i-lyden med en j-lyd.

Det er derfor vigtigt, at børnene hører dig sige hvert fokusord meget tydeligt og mange gange, så de ved, hvordan ordet rigtigt skal lyde. Det hjælper børnene i deres forsøg på selv at udtale ordet og senere, når de skal læse og stave ordet i skolen. Sig også ordene i andre daglige sammenhænge i institutionen.

Det er også en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med iPad eller digitalkamera kan I tage billeder eller små filmklip, som viser fokusordene, og I kan lægge dem på jeres digitale platform og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du styrker børnenes tilegnelse af fokusordene, når du arbejder med 3 eller 4 fokusord ad gangen. Det er derfor en fordel at arbejde med fokusordene i grupper, som på en eller anden måde kan passe sammen.

Du kan sagtens starte med at introducere de første fokusord inden din første oplæsning af historien, hvis du vurderer, at din børnegruppe har brug for det.

Det kan du gøre ved at tale med børnene om billederne og dermed introducere fokusordene fra den første gruppe: *"bjørn"*, *"mellems-te"*, *"forskrækket"* og *"gå i stykker"*. I kan også søge efter bjørne på iPad'en og tale med børnene om dem, hvor de lever, hvad de spiser, om de er farlige. Få evt. flere idéer til at arbejde med ordene fra gruppe 1 fra forslagene under de enkelte ord. Du kan sagtens arbejde med disse ord, inden du læser historien op for børnene. Når børnene har hørt historien første gang, kan du arbejde videre med ordene i gruppe 1 i det omfang, der er behov for det.

I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du læse om baggrunden for gruppering af fokusordene.

Den sprogdvklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene.

Grundlæggende findes der to typer spørgsmål: lukkede og åbne. Lukkede spørgsmål kalder ofte på et enkelt svar, mens åbne spørgsmål giver bedre mulighed for en naturlig dialog.

Nedenfor finder du eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. Er de for svære eller lette, kan du tilpasse dem til din børnegruppe. Du kan også selv udvikle spørgsmål.

I *Sproggaven - Håndbog i udviklet dialogisk læsning* kan du læse

mere om, hvordan du åbner for en god dialog med børnene og styrker deres sprog i dialogen.

Du kan forvente, at de fleste børn med en sproglig alder på 3-4 år kan sige sætninger på 6-8 ord, og deres sætninger bliver længere og mere komplekse op mod 4-års alderen. Børn med et stort ordforråd kan sige længere sætninger end børn med et lille ordforråd. Så du kan hjælpe børnene til at sige længere sætninger ved at styrke deres ordforråd.

Lukkede spørgsmål

- Hvor boede de tre bjørne?
- Hvem kom forbi bjørnenes hus?
- Hvad stod der på bjørnenes bord?
- Hvad gjorde Guldlok med de tre skåle?
- Hvad skete der med stolen?
- Hvad gjorde Guldlok bagefter?
- Hvorfor blev de tre bjørne for-
bavset, da de kom hjem?
- Hvad opdagede de i soveværel-
set?
- Hvad gjorde Guldlok, da hun
vågnede?

Åbne og halvåbne spørgsmål

- Hvad sker der på billedet? (her
kan du vælge et billede ad
gangen og bede børnene om
at fortælle til billedet. Du kan
opmuntre børnene til at bruge
fokusordene, når de fortæller)
- Hvorfor går Guldlok alene ude i
skoven?
- Hvad mon hendes mor og far
sagde til det?
- Hvorfor gik Guldlok ind i bjørne-
nes hus?
- Hvorfor spiste Guldlok bjørnenes
grød?
- Hvorfor lagde Guldlok sig i deres
senge?
- Hvad tænkte Guldlok, da stolen
gik i stykker?
- Mon bjørnene ville løbe efter
Guldlok?
- Hvad mon bjørnene ville gøre
ved Guldlok, hvis de fangede
hende?

Literacy-fremmende aktiviteter

Nedenfor finder du forslag til en lang række literacy-fremmende aktiviteter, som du kan igangsætte. Disse er sorteret under overskrifter, der beskriver, hvilke literacy-kompetencer der især styrkes. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

De fleste af legene tager udgangspunkt i børnebogens handling eller i de 10 fokusord.

I legene til at styrke børnenes opmærksomhed på sprog er fokusordene og ord fra bogen ikke altid tilstrækkelige at bruge. Her kan I med fordel anvende ord fra materialer, som I sikkert har i dagtilbuddet i forvejen (eksempelvis fra et billedlotteri). Desuden giver legene med flere og andre ord end fokusordene børnene mulighed for at lære/anvende endnu flere ord.

Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift

Vælg en eller flere aktiviteter under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Tilpas gerne aktiviteterne, så de passer til din børnegruppe. Du kan også udvikle og designe nye lege og aktiviteter for at styrke de literacy-kompetencer, som er nævnt i overskrifterne.

Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd

MODSÆTNINGER

Kan I huske, hvad Guldlok så i bjørnenes hus? Var sengene/stole-
ne/skålene osv. ens? Sæt modsatte ord på som for eksempel en *stor* seng og en *lille* seng.

Vis nu billeder af disse modsætninger, evt. fra nettet eller fra et billedlotteri: tom/fuld, blød/hård, stor/lille, bred/smål, varm/kold og eventuelt flere. Lad børnene spille med dem på forskellig måde. Det kan være først at se og tale om dem og så matche dem i par (mod-sætninger).

Det kan også være et fiskespil, hvor kortene ligger på gulvet med bagsiden opad. Der skal være en clips på, så de kan fanges med en magnetfiskestang. Når et barn fan-

ger et kort, skal barnet sige ordet og så også det modsatte, fx fanger barnet et billede, der viser ordet *"tom"*, skal barnet sige *"tom"*, hvad der kan være tomt, og så skal barnet også sige modsætningen til tom, dvs. *"fuld"*.

Det kan også være Memory med modsætningerne. Legene med modsætninger styrker ordforrådet og giver børnene en dybere forståelse af sammenhængen mellem ord.

KATEGORIER

Lav et rod på gulvet med forskellige ting, fx farver, frugt og legetøj. Bed børnene om at lægge tingene i tre bunker, så tingene i bunkerne passer sammen. Tal bagefter om, hvorfor de passer sammen, dvs. at både dukker og tøjdyr kommer i kategorien legetøj, at både den grønne tusch og det røde farvekridt kommer i samme kategori, dvs. farver, og at både bananen og appelsinen kommer i kategorien frugt. Skriv 3 ordkort og læg dem på gulvet/bordet. Det kunne være *"frugt"*, *"farver"* og *"legetøj"*, men det behøver ikke at være det. Nu læser du ordkortene højt og beder børnene finde ting i børnehaven eller i det rum, I sidder i, som passer til de tre kategorier og lægge dem ved det rigtige kort (med din hjælp). Du kan evt. bede dem om at finde en kategori ad gangen.

Tal nu om dyr – og lav to kategorier: vilde dyr og tamme dyr. Hvilken slags dyr hører til i de to kategorier? I kan også tale om bondedyr, farlige dyr osv. Pointen er, at børnene erfarer, at ord og begreber hører sammen i kategorier, så hund og kat fx hører til kategorien tamme dyr, og fx tigre og løver hører til kategorien vilde dyr. Legen giver børnene en dybere forståelse af sammenhængen mellem ord, så de forstår, at ord hører sammen i kategorier. Dette hjælper dem til at holde orden på ord i deres eget ordforråd.

TÆLLELEGE

Hvor mange forskellige ting så Guldlok i bjørnenes hus? Hvor mange forskellige ting mon hun ville finde i vores børnehave? Find forskellige ting i børnehaven, som I tæller. Det kunne være ting fra kategorierne i legen ovenfor. Sørg for, at I både siger tallet og den ting, I tæller, fx *”to bjørne”*, så børnene bruger flertalsformen af ordene. Skriv gerne tallene 1 til 10 på store stykker papirer og lav samtidig en visuel illustration af tallet, dvs. ved tallet 1 skal der fx være én bold, og ved tallet 10 skal der være ti bolde. Hæng tallene op i børnehaven, evt. med klemmer på en tørresnor. Tæl gerne mange ting – også børnenes hænder, fødder, bogstaver i Guldlok, vinduer i bjørnenes hus, striber på dynen osv. Legen styrker også børnenes

numeracy-kompetencer og sproglige kompleksitet (ved at sige ordene i flertalsform). Se evt. forklaring på numeracy i ordlisten i den generelle vejledning.

ORDLEG

Ordleg med bl.a. bogens fokusord. Fokusordene står i parentes – opmuntr børnene til at sige *”en”* eller *”et”* foran navneordene, fx *”en stige”*.

Afhængig af din børnegruppe kan du have færre eller flere quizspørgsmål. Vælg de spørgsmål, som passer til din børnegruppe. Det vil være godt, hvis du vælger spørgsmål, som får børnene til at få øje på sammenhænge mellem ord, fx spørgsmål, der handler om modsætninger, og spørgsmål, hvor børnene skal nævne tre af samme slags.

- Hvilke tre bjørne boede i huset? (den store, den lille og den mellemste)
- Hvad er det modsatte af varm?
- Hvad er det modsatte af blød?
- Hvad er det modsatte af bred?
- Hvad er det modsatte af høj?
- Hvad blev bjørnene, da de så, nogen har spist deres grød? (forbavset)
- Hvad blev Guldlok, da hun blev vækket af bjørnene? (forskrækket)
- Hvad bruger vi til at smage med?

- Hvad bruger vi til at se med?
- Hvad bruger vi til at høre med?
- Hvad bruger vi til at føle med?
- Nævn to ting, der smager salt.
- Nævn to ting, der smager sødt.
- Nævn to ting, der smager surt.
- Sig dit navn med dyb stemme.
- Sig dit navn med høj og lys stemme.

FORTÆLLE TIL BILLEDER

Kopier nogle af billederne fra bogen. Læg dem på gulvet foran jer. Tal om hvert billede. Bed børnene om at lægge billederne i den rigtige rækkefølge. Lad børnene fortælle historien med en start, midte og en slutning. Hjælp dem ved bl.a. at tilføje småord som *“fordi”, “men”, “så”, “når”, “da”* osv. Legen styrker børnenes brug af småord, som binder sætninger sammen, og den styrker også deres fortællefærdigheder og forståelse af en histories opbygning.

HUSKELEG

Nu skal vi lege en huskeleg for at se, om vi kan huske, hvad Guldlok så i bjørnenes hus. Lad børnene se godt på et af billederne i bogen og fortæl dem, at de skal prøve at huske, hvad de ser. Luk nu bogen og stil dem spørgsmål, fx hvilken farve er stolen?, hvilken farve er sengen?, hvilken farve er bjørnenes hus? Denne leg styrker også børnenes visuelle hukommelse.

Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed

LILLE BAMSE SKAL GÆTTE EN LYD

Nu skal vi lege, at en af os er den mindste bjørn, som skal gætte en lyd.

Legen styrker børnenes opmærksomhed på at skelne mellem forskellige dagligdags lyde. Et barn skal være Lille Bamse, som ligger på gulvet. Barnet skal have en hætte over øjnene, så han eller hun ikke kan se. Børnene synger denne sang (syng sangen på melodien til *“Bjørnen sover”*):

Lille Bamse, Lille Bamse
Luk dit øje i
Lille Bamse, Lille Bamse
Og så tæl til ti
Mon du nu kan gætte
Inde fra din hætte
Hvilken lyd, ja hvilken lyd
Vi for dig lavet har?

Når sangen stopper, ligger Lille Bamse med hættens over øjnene i ca. 10 sekunder, imens et andet barn laver en lyd. Bagefter skal Lille Bamse gætte lyden. Det er vigtigt, at man på forhånd aftaler, hvilke lyde der kan vælges, fx raslen med nøgler, en klokke, at ryste med en æske tændstikker, at trampe hårdt på gulvet, at røre med ske i en kop osv. Læg gerne lydtingene på gulvet, så alle kan se dem. Husk at tage en hætte e.l. med, så Lille

Bamses øjne kan blive dækket godt til.

HVOR KOMMER LYDEN FRA?

Nu skal vi lege en leg, hvor vi hjælper Guldlok med at finde vej hjem fra bjørnenes hus. Det er mørkt i skoven, så Guldlok kan ikke se. Vi hjælper Guldlok med at finde vej ved at give hende en lyd at gå efter.

Legen går ud på at høre, hvor en lyd kommer fra. Find først en lydkilde, fx en klokke. Legen leges således: Et barn har bind for øjnene (fordi det er mørkt, og Guldlok kan ikke se noget). Et andet barn ringer med klokken fra et sted i rummet og skal blive på samme sted, når han/hun har ringet med klokken. Barnet med bind for øjnene skal gå efter lyden. Man må gerne ringe med klokken flere gange for at hjælpe barnet/Guldlok på vej i den rigtige retning.

DEN FARLIGE RIMBJØRN

En dag Guldlok leger i skoven med sine venner, møder hun den farlige rimbjörn. Rimbjörnen vil have rim – ellers bliver han sur og farlig.

Lad os se, hvilke rim vi kan finde. Her har du fundet højst 5 rimpar – gerne fra et billedlotteri. Læg alle billederne på bordet og lad børnene skiftes til at finde rim. Du kan også give hvert barn et billede, og så skal de finde hinanden, så deres to billeder danner et rimpar.

Nu er I klar til at lege "Den farlige rimbjörn" med de samme rimpar. Det foregår ved, at du er den farlige rimbjörn, som kun er sød, hvis han kan få rim. Hvis rimbjörnen ikke får rim, bliver han sur og farlig, og han sætter børnene i skamkrogen e.l. Rimparrene skal bruges således: Hvert barn får det ene billede i et rimpar sat fast på sin bluse. Det andet billede i rimparret lægges på gulvet i det ene hjørne af rummet. Legen går nu ud på, at børnene skal stå i det modsatte hjørne af rummet. Den farlige rimbjörn står i midten. Børnene skal nu løbe hen og finde deres rimbillede, men måske fanger rimbjörnen dem på vejen derhen. Når et barn bliver fanget, kan de andre børn befri barnet, hvis de kan finde det billede med det ord, som rimer på det rimord/billede, barnet har på sin bluse. De kan også befri barnet, hvis de selv kan finde på et andet rimord, som passer til det rimord, som barnet har på sin bluse. Legen slutter, når der ikke er flere rim – eller børn at fange.

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme

JEG GIK MIG EN TUR I KONGENS MAVE

Først kan I evt. sige denne kendte remse sammen:

Jeg gik mig en tur i Kongens
mave...
Sludder og vrøvl – i Kongens Have
Der mødte jeg en stor cigar...
Sludder og vrøvl – en lang husar
Han havde en gevaldig snabel...
Sludder og vrøvl – en mægtig sabel
Den var lavet af stegte ål...
Sludder og vrøvl – af ægte stål

JEG LÆSTE EN BOG I BØRNEMAVEN

Herefter kan I sige denne nydigte-
de remse, som med lidt god vilje
kan passe lidt til historien om Guld-
lok.

Jeg læste en bog i børnemaven...
Sludder og vrøvl – i børnehaven
Jeg mødte den vilde guldsok...
Sludder og vrøvl – den vilde Guld-
lok
Hun sad på en lille sol...
Sludder og vrøvl – på en lille stol
Stolen var malet med farven
brønd...
Sludder og vrøvl – med farven grøn

JEG ER EN LILLE UNDULAT/JEG ER EN LILLE BAMSEFYR

Børnene kan byde ind i sangen
med ord for mad, som de ikke kan
lide, og mad, som de gerne vil
have.

Denne sang kan også synges med
denne nye tekst:

Jeg er en lille bamsefyfyr
Jeg har så ondt i min mave

For her i skoven, ja her i skoven
Ka' jeg slet ik' finde mad.
Her er kun orm af mange slags
Dem kan jeg slet ikke lide
for jeg vil hel're, ja jeg vil hel're
Ha' honningmadder og laks!

BJØRNEN SOVER

Nu skal vi lege, hvordan de tre
bjørne synger "Bjørnen sover".
Syng sangen 3 gange. Første gang
brummer børnene sangen med dyb
stemme ligesom den store bjørn
og kommer med et kæmpe brøl
bagefter. Næste gang synger bør-
nene den som den mellemste bjørn
og brummer lidt mindre, og til
sidst synger de den med lys og høj
stemme ligesom den lille bjørn.

Aktiviteter med krop og bevægelse

Aktiviteterne knytter sprog og be-
vægelse sammen og understøtter
dermed børnenes kropslige forstå-
else af ordene.

BLINDEBUK

Tal om, hvordan det er ikke at kun-
ne se. Hvad hedder det, når man
ikke kan se? Hvilke sanser skal vi
bruge til at finde vej, hvis vi ikke
kan se?

SANSELEG

I børnenes hus følte Guldlok på
sengene, og hun smagte på deres
grød. Nu skal vi lege en leg, hvor vi

også skal føle og smage og måske lugte til ting og gætte, hvad det er. Gem forskellige ting i en papkasse – afhængig af din børnegruppe kan du vise dem, hvilke forskellige ting du kan gemme. Børnene skal på skift stikke hånden ned i for eksempel en papkasse og mærke på en ting, beskrive tingene og gætte, hvad det er. De må ikke kunne se tingene, inden de gætter, hvad det er. Du kan også tage ting med, som børnene skal smage på, fx saft fra citron, fra appelsin, vand, te, mælk osv. Børnene skal have bind for øjnene. Prøv at få dem til at bruge ord som dufte/stinke/lugte/smage og sødt/surt/stærkt/bittert osv. Endelig kan du tage ting med, der dufter/lugter forskelligt, fx parfume, sæbe, kaffe, te, ost osv. Børnene skal med bind for øjnene lugte til alle tingene og sige, om det dufter dejligt eller stinker/lugter grimt og gætte på, hvad det kan være. Sanseløge styrker den taktile sans samt smags- og lugtesansen

SANSEORTERING

I skal bruge 5 stykker papir. På hvert papir skal I tegne en af de kropsdele, vi bruger til at sanse med: øje, mund, øre, hånd og næse. Find billeder fra fx et billedlotteri eller fra nettet. Børnene skal trække et billede og finde de sanser, de bruger for at opfatte dem, fx et barn trækker fx et billede af en citron, som vi kan sanse perfekt vha. smags-, lugte- og synssansen

(mund, næse og øje). Vi kan også sanse citronen vha. den taktile sans (hånd). Så vi kan have mange sanser i spil. Find evt. også billeder af følgende: røg (næse, øje), fugl (øre, øje), stol (øje, hånd), grød (mund, øje, næse), klaver (øje, øre, hånd) osv.

Aktiviteter med digitale medier

BOOKCREATOR

Lav jeres egen bog om bjørne eller om *Guldlok og de tre bjørne*. Brug evt. appen BookCreator og lad børnene indtale tekst og gerne bruge forskellige stemmer for fx at illustrere den store, mellemste og lille bjørn. Aktiviteten styrker også børnenes opmærksomhed på stemmeføring, deres fortællekompetencer og sproglige kompleksitet, når du bl.a. støtter dem i at udvide deres sætninger.

TINGFINDER

Giv børnene den opgave at finde ting af forskellig størrelse og stille dem op i rækkefølge efter størrelse. Bed børnene tage billede af dem med en iPad og brug bagefter billederne til at tale om tings størrelse vha. udtryk som stor, større end, størst, lille, mindre end, mindst og midtmellem. Herved styrkes børnenes forståelse og anvendelse af disse ord.

Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer

Leg en leg, hvor børnene kommer ind i bjørnenes hus. Hvad ville de gøre, hvis de kom ind i bjørnenes hus? Hvad ville bjørnene gøre? Legen styrker evnen til at danne sig forestillinger og handle på tænkte forestillinger.

Kreative aktiviteter og udtryksformer

Kreative aktiviteter, såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset, kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og literacy-kompetencer.

TEGNE OG LEGESKRIVE

Børnene tegner noget fra historien om Guldlok. Lad dem legeskrive til og bruge hhv. store og små tegn for, hvad hhv. den store bjørn og lille bjørn siger. Skriv også med din voksenskrift, hvad bjørnene siger.

BJØRNELEG

Find informationer om bjørne, fx hvor de bor, hvad de spiser m.m. Herefter kan børnene lege en bjørneleg – enten inde i børnehaven eller ude i naturen/på legepladsen, hvor de bevæger sig rundt som bjørne og finder føde. Der kan fx

være en bjørnemor, en bjørnefar og et par bjørneunger i legen. Aktiviteten styrker også børnenes viden om naturen.

Samarbejde med forældrene

Forældrene er børnenes primære sproggivere, og hvis *Guldlok og de tre bjørne* ikke kun læses i dagtilbuddet, men også derhjemme, styrker det barnets sprogudvikling yderligere. Forældrene er derfor vigtige samarbejdspartnere i Sproggaven, ligesom de er det i dagtilbuddets øvrige sprogarbejde.

Det er dagtilbuddets opgave at opfordre forældrene til at læse sammen med deres børn. Det er også i dagtilbuddet, at forældrene kan orientere sig om, hvor vigtig dialogisk læsning er for barnets sprogudvikling.

Derfor gælder det om at give forældrene let og synlig adgang til viden og inspiration. Det kan for eksempel gøres ved at:

- præsentere *Guldlok og de tre bjørne* og vise oplæsningsmetoden til forældrene på et forældremøde
- placere bogen på et sted, hvor forældrene opholder sig, når de skal hente deres barn
- informere om bogen og metoden på en digital platform.

Sproggaven har udviklet flere materialer til forældre. Blandt andet

en Guide til Sproggavens dialogiske læsning og en folder med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven. Det fulde materiale kan ses sidst i bogfolderen.

Bogkuffert

Hvis forældrene også læser bogen derhjemme med deres børn og taler om de samme fokusord, forstærker det børnenes muligheder for at tilegne sig ordene. Herved udvikler børnene deres sproglige kompetencer i højere grad end ellers.

Flersprogede forældre kan tale på deres modersmål med deres barn om billederne i historien og om fokusordene. Når barnet først kender et fokusord på sit eget modersmål, kan barnet bedre tilegne sig det pågældende fokusord på dansk.

Det er derfor en god idé, at dagtilbuddet laver udlån af bøgerne – for eksempel i form af bogkufferter.

Bogkufferten kan rumme en eller flere af disse ting:

- Guide til udvidet dialogisk læsning
- Et eksemplar af *Guldlok og de tre bjørne*
- Folder med læsevejledning og fokusord til *Guldlok og de tre bjørne*

- Billeder, forslag til lege og eventuelle genstande, der understøtter børnenes tilegnelse af fokusordene.

Lad forældrene følge med i arbejde

For at forældrene kan følge med i jeres arbejde med bogen, kan I for eksempel lave en inspirerende udstilling om bogen, hvor forældrene kan få indblik i de aktiviteter, I laver. Lav udstillingen i øjenhøjde, så børnene kan fortælle om den til deres forældre.

Det kan også være en god idé at lægge billeder og små filmklip af arbejdet med bogen på en digital platform, så forældrene kan følge med i jeres arbejde og lave nogle af de samme aktiviteter derhjemme. Vær opmærksom på, om alle børn må filmes. I kan også invitere forældrene med i dagtilbuddet, så de kan overvære, hvordan I arbejder med eventyret.

Det er en god idé at synliggøre fokusordene for forældrene – både på jeres digitale platform og i dagtilbuddet, hvor I kan hænge en plakat op med dem på et sted, hvor både børn og forældre kan se dem, for eksempel i garderoben. Ledsag så vidt muligt hvert fokusord med et illustrerende billede. I kan opfordre forældrene til at bruge fokusor-

dene sammen med deres børn. Fokusordene bør stå på både dansk og på børnenes modersmål, så derfor kan I bede forældre med et andet modersmål end dansk om at skrive ordene på deres modersmål. Ved at anerkende og inddrage forældrenes modersmål som en ressource i sprogarbejdet kan børnene blive opmærksomme på forskellige sprog og skriftsystemer. En opmærksomhed, der i høj grad kommer børnene til gode, når de skal i gang med at lære at læse i skolen.

Sproggavens materialer

Sproggaven består ikke kun af denne bogfolder.

Fredensborg Kommune har, i samarbejde med pædagoger, ledere og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning, udviklet et omfattende materiale, som kan anvendes i arbejdet med Sproggaven.

- Sproggavens skema over børns sproglige udvikling.
- Sproggavens skema over børns motoriske udvikling.
- Tre film, der skildrer den udvidede dialogiske læsnings 3 faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg.
- En film om sprog og literacy i hverdagens rutiner
- Sproggavens Håndbog i udvidet dialogisk læsning
- 13 bogfoldere med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven
- Sproggavens materiale til forældre

Alle materialer kan hentes ved at scanne QR koden eller hentes på Fredensborg Kommunes hjemmeside: www.fredensborg.dk/borger/boern-og-unge/vi-har-fokus-paa/sproggaven